

SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE KÜLTÜR AKTARIMINDA EDİNDİĞİ ROL ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Davut GÜREL¹ Turhan ÇETİN²

ÖZ: Bu çalışmada, sosyal bilgiler dersi ve bu dersin kültür aktarımında üstlendiği rolün incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle sosyal bilgiler dersinin tarihi gelişimi, nasıl bir doğaya sahip olduğu, kültür kavramı ve bu kavramın sosyal bilgilerle olan ilişkisi irdelenmiş daha sonrada 2015 yılında güncellenen 2005 ve 2017 sosyal bilgiler programlarının felsefe, amaç ve kazanımları kültür odağında incelenerek sosyal bilgiler kültür ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitel betimsel desende yürütülmüş olan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler eğitimi doğası gereği kültür ile yakından bir ilişkiye sahiptir ve sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından ilköğretim düzeyinde verilen en önemli derslerden biridir. Bununla birlikte 2017 programında 2005 programına göre daha fazla kültürel korumaya vurgu yapılmasına rağmen kazanımlar bakımından 2005 programından daha zayıf kaldığı, her iki programda da öğrencilerin Türk kültürüne ait öğeleri korumasına ve bu öğeleri geliştirmeye çalışmasına vurgu yapıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, kültür aktarımı, sosyal bilgilerin doğası.

A STUDY ON THE SOCIAL STUDIES COURSE AND ITS ROLE IN CULTURAL TRANSFER

Abstract: Aim of the study is to examine the social studies course and its role in transfer of culture. In this context, the historical development of the social studies course, the nature of the social studies, the concept of culture and the relationship between this concept and social studies are scrutinized; then, the philosophy, aims and learning outcomes of the social studies programs of 2005 which update in 2015 and 2017 were examined in the cultural context, and the relationship between the social studies course and culture was tried to be determined. In this study which was carried out with qualitative descriptive design, document review was used. The findings of the study show that the social studies course is closely related to culture and the social studies course is one of the most important courses given at primary level in terms of transfer of culture. In addition, although the 2017 program emphasized more cultural protection than the 2005 program, it was weaker than the 2005 program, on the other hand in both programs, it was emphasized that students develop and sustain the elements of Turkish culture.

Keywords: The Social studies, cultural transfer, nature of the social studies.

GİRİŞ

“Kültür” sözcüğü Latince kökenli bir sözcük olup yaklaşık yüzyıl önce antropolog Edward B. Taylor tarafından İngilizceye girmiştir (Eagleton, 2011; Barnes, 1995). Kavramın İngilizce’deki kullanımlarına bakıldığında birden fazla anlama geldiği görülmektedir. İlk kullanımlarında kültür, hayvanların ve ekinlerin yetiştirilmesi (cultivation) ve dinsel tapınmaları (kült) ifade eden bir işleme sürecinin adı olmuştur. Daha sonraları ise özellikle 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar öğrenmeyle insan aklının ve kişisel görgünün geliştirilmesini ifade etmek için kullanılmıştır. Sanayi devriminden sonra ise kültür, Romantizm akımının yükselmesiyle birlikte günlük yaşamı ve geleneği vurgulamak için başvurulan bir kavram olmuştur (Williams, 1993; Smith, 2007).

¹ Bu çalışma “Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı” adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

¹ Arş. Gör. Dr., Bartın Üniversitesi, gureldavut@gmail.com

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, ctin.turhan@gmail.com

Kültür alanında yapılan tanımlamalara yönelik çok kapsamlı bir çalışma yapan Kroeber ve Kluckhohn (1952) kültür ile ilgili 164 tanımı derlemiştir. Bununla birlikte tüm bu tanım ve açıklamalardan tek bir tanıma varan Kroeber ve Kluckhohn (1952, s. 82) kültürü, “eserleri, inançları, sanatsal ürünleri ve toplumun üyesi olan insanlar tarafından kazanılan diğer tüm alışkanlıkları kapsayan kompleksli bir bütün” olarak tanımlamaktadır”. Bu tanımdan kültürün, bir grup insan tarafından üretilen ve öğrenilen neredeyse her şeyi kapsadığı anlaşılmaktadır (Morris, 1976, s. 9). Turhan’a (2010, s. 48) göre ise kültür, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki, cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyatları, kıymet ölçülerini, umumi tutum, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine almaktadır. Ona göre bu özellikler toplumun çoğunluğunda ortak olmalıdır ve onu diğer toplumlardan ayıran özel bir hayat tarzını oluşturmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür” der. Ona göre kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğimizden anlam çıkarmak, uyanık davranmak, düşünmek, zekayı eğitmektir (Kocatürk, 2007, s. 246). Bu tanımdan Atatürk’ün kültürü, aydınlanmak anlamında kullandığı çıkarılabilir.

Kültürün doğası yukarıda verilen bilgiler ışığında incelendiğinde, kültürün öğrenildiği, telkin edilebildiği, toplumsal olduğu, düşünsel olduğu, insanları mutlu ettiği, birinden diğerine uyarlanabildiği ve bütünleştirici bir yapıya sahip olduğu görülmektedir (Kroeber ve Kluckhohn, 1952). Murdock’a (1950) göre ise, kültür kavramının sahip olduğu özellikler şöyle sıralanabilir (Akt. Güvenç, 1975, s. 103): Kültür, öğrenilir, tarihi ve süreklidir, toplumsaldır, ideal veya idealleştirilmiş kurallar sistemidir, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır, değişir, bütünleştiricidir, bir soyutlamadır.

Tüm tanımlar ve açıklamalar ışığında kültürü kısaca ifade etmek gerekirse onun geçmişten günümüze tarihsel süreç boyunca biçimlenmiş yaşam tasarısı veya yaşam biçimi olduğu söylenebilir (Billington vd., 2010; Williams, 1993; Aoyagi, 1970).

Kültür, bir süreç olarak sürekli değişen değerler sistemine sahiptir. Bu özelliğiyle kültür dinamik ve etkileşim içinde oluşmaktadır (Gay, 2014). Bu değişim zamanla kültürün bazı öğelerinin yok olmasını da birlikte getirmektedir. Özellikle, günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte ülkeler arasındaki sınırlar da ortadan kalkmıştır. Kitle iletişim araçlarından dolayı bir ülkede yaşanmış olan en ufak bir gelişme, dünyanın diğer ucundaki bir ülkede de kendini göstermektedir. Baskın olan kültür zayıf olan bir kültürün yerini alabilmekte ve bir milleti millet yapan değerler zaman içerisinde yok olabilmektedir. Bu yüzden tüm ulusların, kendi milli kültürünü koruma ve geliştirme çabası bir zorunluluk olarak görülmektedir (Ulusoy, 2011). Bir toplumun kültürünü geliştirecek ve yeni nesillere aktaracak olanlar ise gençlerdir.

Gençliğin milli kültürle bütünleşme ve milli kültürün özüne bağlı olarak gelişebilmesi için ailede, okulda ve toplumda sağlıklı ve uyumlu bir biçimde toplumsallaşması oldukça önemlidir (Türker, 1994). Eğitim kurumları, kültürel değerlerin üretimi, toplumsal dayanışmanın sürdürülmesi

ve bireylerin toplumsallaşmasını sağlayan en önemli kurumlardan biridir (Smith, 2007). Bireylerin toplumsal eylemlerinin toplumsal sistemin sürdürülmesinde sahip olduğu etki göz önüne alındığında (Billington, vd., 2010) eğitim kurumlarında gençlere milli kültür duygusu ve bilincini kazandırmak, onların da gelecek nesillere içinde yaşadıkları toplumun milli kültürünü aktarmasını sağlayacaktır (Tezcan, 2015). Bu amaç doğrultusunda ilköğretim kademesinde okutulan sosyal bilgiler dersinin doğasının ve kültür aktarımında edindiği rolün ne olduğunun bilinmesi oldukça önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgilerin doğası, kültür kavramı ve bu ikisi arasındaki ilişkinin ele alındığı bu çalışmada sosyal bilgiler dersinin kültür aktarımında edindiği rol üzerine çıkarımlarda bulunmak amaçlanmıştır. Bu amaçla da 2005 ve 2017 sosyal bilgiler programları felsefe, amaç ve kazanımlar açısından incelenmiştir. Bu amaçla şu sorulara cevap aranmıştır:

- Alanyazında sosyal bilgilerin doğası nasıl ele alınmaktadır ve bu doğada kültürün yeri nedir?
- Sosyal bilgiler ve kültür arasında nasıl bir ilişki vardır?
- 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler öğretim programının felsefe, amaç ve kazanımlarında kültüre ve kültür aktarımına yer verme durumları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın deseni, verilerin toplanması ve bu verilerin analizi ele alınmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, ilköğretim sosyal bilgiler dersi ve kültür arasındaki ilişkinin ortaya konulması amacıyla betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model geçmişteki veya şu anki bir durumu olduğu gibi betimlemeyi ifade etmektedir (Karasar, 2014). Araştırmada ilgili literatür ışığında sosyal bilgilerin doğası ve kültür arasındaki ilişki ve 2005 ve 2017 sosyal bilgiler programları karşılıklı olarak incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasında betimsel tarama modeline dayalı olarak “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesinde araştırmacılar tarafından ele alınan konuya ilişkin birbirinden farklı yazılı ve görsel materyaller incelenir (Balcı, 2015). Bu çalışmada da sosyal bilgiler dersinin ve bu dersin kültür aktarımında edindiği rolün ne olduğu ilgili literatürün ve 2015’te güncellenen 2005 sosyal bilgiler programı ile 2017 programının karşılaştırmalı olarak incelenmesi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın veri kaynağı olarak 2005 sosyal

bilgiler öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler öğretim programları kullanılmıştır. Çalışmada öncelikle sosyal bilgilerin doğası ve sosyal bilgiler ve kültür arasındaki ilişkiye yönelik kavramsal çerçeve oluşturulmuş daha sonra ise sosyal bilgiler programında kültürün yeri incelenmiştir.

Verilerin Analizi

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler öğretim programı, felsefe, amaç ve kazanımlar açısından betimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiş ve alanyazın ışığında tartışılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde sosyal bilgilerin ve doğasının ne olduğuna ilişkin alanyazın, kültür ile arasındaki ilişki, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile 2017 programlarının felsefeleri, amaçları ve programların kazanımlarına ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Alanyazında Sosyal Bilgilerin Doğası

Sosyal bilgiler dersinin tarihsel gelişimine bakıldığında 1861 öncesinde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) öncelikli olarak öğrencilerin klasik edebiyat ve antik çağlarla ilgili düşünce sahibi olmalarını ve zaman içerisinde gelişmelere paralel olarak bireyler arası ilişkilerde ortaya çıkan değişimlerin öğrenciler tarafından fark edilmesini sağlamaktır. Bu amaçların yanında ideolojik amaçların da önemli yer tuttuğu söylenebilir. Özellikle toplumsal kültürün aktarılması, mitoslar, vatanseverlik ve iyi vatandaşlık bu ideolojik amaçların temelini oluşturmuştur. Ayrıca, ülke sevgisi, anne baba sevgisi, israftan kaçınma, sadakat gibi değerlerin kazandırılması hedeflenmiştir (Evans, 2004). Bu amaçla verilen eğitime ise sosyal eğitim adı verildiği söylenebilir (Aktan ve Saylan, 2013).

1890'lardan sonra ABD' ye olan göç dalgası hızlanmış ve gelen insanların Amerikalılaştırılması gündeme gelmiştir. Demokratik yaşam becerileri ve farklı uluslardan gelen bireylerin yeni değerler kazanması, oluşturulacak olan yeni Amerikan toplumunun geleceğinin bağlı olduğu önemli konulardan biri olarak görülmüştür. Halkın eğitimi için verilmekte olan derslerde ise tarih konularının ağırlıklı olması problem kaynağı olmuştur. ABD'de 1892 yılında toplanan Ulusal Eğitim Konseyi ulusal bir toplum anlayışı oluşturmak üzere sosyal bilgiler dersi müfredatını oluşturmaya karar vermiştir. Sosyal bilgiler dersinin içeriği tarih coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik zamanla yeniden yapılandırılmıştır (Evans, 2004). Özellikle sanayileşmenin getirdiği sosyal değişimlerin iyice hissedildiği bu dönemde kültür aktarımında ailenin ve çevrenin görevini okullar üstlenmeye başlamıştır (Aktan ve Saylan, 2013).

Zaman içerisinde pek çok düşünür tarafından sosyal bilgiler, üstlendiği görevlerden dolayı Amerikan eğitim sisteminin en kritik parçalarından biri olarak görülmeye başlanmıştır (Smith, Palmer ve Correia, 1995).

1916 yılında sosyal bilgilerin geleceğine yön veren bir komisyon toplanmış ve toplantı sonrasında hazırlanan raporla neler yapılması gerektiği ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Bu raporun odak noktasını daha çok toplumsal refah ve verimlilik oluşturmuştur (Aktan ve Saylan, 2013). Ayrıca raporda sosyal bilgilere yönelik bir tanım da yapılmıştır. Buna göre sosyal bilgiler, doğrudan insan topluluğunun gelişimini, örgütlenmesini ve sosyal grupların bir parçası olan insanı anlamayı amaçlayan konu alanı, şeklinde ifade edilmiştir (Dunn, 1916). Yapılan tanımın sosyal bilgilere yeni bir anlayış getirmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Özellikle tarihe tanımda yer verilmemiş olması o zaman kadar tarih merkezli verilen sosyal eğitim anlayışının sosyal bilgiler eğitimi ile kırıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Bununla birlikte raporda sosyal bilgilerin amaçlarının neler olduğu ve bu amaçları gerçekleştirecek öğretmenlerin nasıl yetiştirileceğine yönelik öneriler getirilmiştir. 1921 yılına gelindiğinde sosyal bilgilerin kurumsallaşmasını sağlayan NCSS (*National Council of Social Studies-Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi*) kurulmuştur. Bu tarihten sonra sosyal bilgilerin tanımından ülkede uygulanacak standartlara kadar her alanda bu kurum belirleyici olmuştur. Sosyal bilgilerle ilgili yaşanan tüm bu gelişmeler o yıllarda yaklaşan bir devrimin habercisi olarak görülmüştür (Smith, Palmer ve Correia, 1995).

1960'lara gelindiğinde “*Yeni Sosyal Bilgiler Hareketi*” adıyla yenileşme hareketi başlamıştır. Bu hareket öğrencilerde araştırma, sorgulama, yansıtıcı düşünme ve karar verme yaklaşımlarını geliştirerek sağlam karar veren vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Öğrenciler ezberden uzak, sosyal sorunları algılayan ve katılımcı bir yaklaşım sergilemeleri vurgulanmıştır (Massialas, 2009). Yeni sosyal bilgiler hareketi 1975 yılından sonra etkisini kaybetmiş ve ortadan kalkmıştır (Tarman ve Acun, 2010). Buna rağmen sosyal bilgilere getirdiği yeni bakış açısı ve etkileri bugün bile devam etmektedir. Türkiye’de ise 1923-38 arası dönemde okulun, meşrutiyet döneminde olduğu gibi, ideolojik bir araç olarak görme fikrinin devam ettiği söylenebilir. Yeni kurulan devlette de yapılacak olan reformların benimsetilmesi ve destek sağlanması için eğitim bir araç olmuştur denilebilir. Sosyal bilgiler dersi olmasa da o dönemde tarih, coğrafya ve musahabe-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye isimli dersler ilköğretimde verilmekteydi. Bu derslerde vatanını seven, tarihi ile gurur duyan, coğrafyasını tanıyan bireyler yetiştirmek hedeflemiştir. Bir başka ifadeyle Cumhuriyetin ilk dönemlerinde eğitim programlarını etkileyen temel ideolojik düşüncenin, pozitivist bilim anlayışına sahip, laiklik ilkesini benimsemiş modern çağın gereklerine sahip yurttaşlar yetiştirmeyi amaçladığı söylenebilir (Zürcher, 2000).

1948-68 arası dönemde batılılaşma hareketlerinin her alanda iktisadi kalkınma önemli konulardan olmuştur. Programda birey, toplum ve ekonomi özellikle vurgulanmıştır. Çocuklara işlerine yaramayacak kuramsal bilgilerin değil kullanabilecekleri bilgilerin verilmesi öne çıkarılmıştır.

1950'den sonra Demokrat Parti etkisi programa yansımış, demokrasi ve demokratik yönetim kavramlarının önemi daha da vurgulanır olmuştur. Bununla birlikte 1962 programının şehirler için uygun olduğu fakat köyler için uygun olmadığı söylenebilir (Ambarlı, 2010). Sosyal bilgilerin sadece tarih, coğrafya ve yurttaşlık derslerinden oluşması da bir eksiklik olarak görülebilir. 1962 ve 68 programlarında yer alan bu derslerin birleştirilmesi ile de sosyal bilgiler dersi ortaya çıkacaktır. Kısaca 1968 öncesi programı, 1924, 1927, 1930, 1931, 1938, 1949, 1967 programlarında tarih, coğrafya dersleri aynı adla okutulmuştur. 1968-1969 öğretim yılında ise tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri sosyal bilgiler dersi adı altında toplanarak okutulmaya başlanmıştır (Öztürk, Coşkun Keskin ve Otluoğlu, 2014).

Sosyal bilgiler dersi, 1970-71 eğitim-öğretim yılında ülke çapında pek çok okulda uygulamaya konulmuştur. 1980 askeri darbesi sonrasında sosyal bilgiler dersi “Milli Tarih”, “Mili Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgileri” olmak üzere üç ders halinde verilmiştir. Bu dersler 1998 yılında yeniden sosyal bilgiler adı altında toplanmıştır (Öztürk, 2012). 1998'den sonra dünyadaki gelişmelere göz önüne alınarak program geliştirme çalışmaları yapılmıştır. 2004 yılında farklı bir program hazırlanarak 2005 yılında uygulamaya konulmuştur. Bu programda yapılandırmacılık esas alınmış ve öğrencilere sosyal bilgiler yoluyla gerekli bilgi, becer, değer ve tutumları kazandırmak amaçlanmıştır (Kılıçoğlu, 2014). Ayrıca, sürekli değişen, ülke ve dünya sorunlarını tanımlayan, anlayan ve çözen bireyler yetiştirmek sosyal bilgilerin hedefler arasındadır (Öztürk, 2012). Bu amacın sadece sosyal bilgiler tarafından değil, diğer derslerle entegreli olarak verilecek bir eğitimle sağlanabileceği düşünülmelidir.

2005 sosyal bilgiler öğretim programı 2015 yılında yeniden güncellenmiş, 2016 yılında uygulamaya konulmuştur. 2017 yılında ise ülke ihtiyaçları gözetilerek yeni bir taslak öğretim programı yayınlanmış ve çeşitli kesimlerin görüşlerinin de alınması ile son şekli verilen program, 2017'de pilot olarak seçilen okullarda 2018'de ise tüm okullarda uygulamaya konulmuştur. Sosyal bilgiler öğretim programının yaşamış olduğu bu değişimler en iyi programın hangisi olduğu sorusunun cevabını arama adına yapılan değişimlerdir. Ayrıca, Türkiye gibi özellikle gelişmekte olan bazı ülkelerde eğitim programlarının değişmesi kısa aralıklı olsa da hemen her ülkede eğitim programlarının zamanın ruhuna uygun olarak değişimler geçirdiği görülmektedir (Gürel, 2017).

Türkiye’de sosyal bilgilerin gelişim sürecine bakıldığında genel olarak Amerika’yla benzer bir sürecin yaşandığı söylenebilir. Her iki ülkenin programında da önceleri tarih, coğrafya ve vatandaşlık konuları ağırlığı oluşturmuş fakat daha sonraları hissedilen ihtiyaçlar göz önüne alınarak daha etkili ve farklı bir arayış içerisine girilmiştir. Sosyal bilgiler alanında üretilen çözüm önerilerinin en önemlilerinden biri etkin vatandaş ve sosyal problemlere duyarlı, çözüm üretebilen vatandaşlar yetiştirilmesidir. Küreselleşen dünya olgusu ders programlarının içeriğini ulusallıkla olan bağıni koparmadan küreselliğe kayan bir çizgiye getirmiştir. Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, ekonomik ve kültürel etkileşim hızının artması sosyal bilgiler öğretimini doğrudan etkileyen faktörlerden birisi olmuştur. Zamanı iyi okuyabilen nesillerin yetiştirilmesi, demokrasi kavramlarının

benimseyen ve anlayan, doğa ve çevre konularının önemini kavrayan, haklarını bilen ve bunları kullanabilen, geleneklerinin farkında ve değerlerine sahip çıkan, teknolojiyi takip edebilen, medya okur-yazarlığı gibi alanın gerektirdiği tüm okuryazarlıklar konusunda bilinçli bireylerin yetiştirilmesi eğitim programının en önemli amaçları arasına girmiştir.

Bilgi, doğası gereği sürekli değişmekte ve bu değişime bağlı olarak da bir dizi yeni tanımlamalara ihtiyaç duymaktadır. Sosyal bilgiler diğer alanlara göre oldukça yeni bir alandır ve bu alana yönelik sınırları belirli, kesin bir tanım getirmek ise oldukça zordur. Bununla birlikte şimdiye kadar yapılmış tanımlara bakıldığında, hemen her şeyin tanımında olduğu gibi, bireysel yaşam tarzlarının ve kültürel farklılıkların etkili olduğu görülmektedir. Sosyal bilgileri oluşturan tüm alanlar, sosyal bilgiler için çok önemli olduğundan tanımlarda yapılan vurguların o tanımları yapan kişilerin ilgi veya uzmanlık alanlarının odağında gerçekleştiği söylenebilir. Daha farklı bir ifade ile sosyal bilgiler eğitiminde tarihi önemli görmekte olanlar tarih konularını, coğrafya alanını önemli görenler coğrafya konularını öne çıkaran tanımlar yapmaktadır (Stanley, 2001). Özellikle de alana yönelik farklı düşünceler, eğitim felsefesi ve eğitim politikaları açısından güçlü ideolojik yaklaşımlar gibi çeşitli nedenlerden ötürü sosyal bilgileri tanımlamak kolay bir iş değildir. Bu zorluklara rağmen ortak bir tanım çabasının ise her zaman kendini gösterdiği anlaşılmaktadır.

Sosyal bilgilerin ne olduğuna yönelik en kapsamlı ve pek çok kişi tarafından kabul gören tanımın NCSS'in yaptığı tanım olduğu söylenebilir. NCSS'e göre (1994) Sosyal Bilgiler;

Sosyal bilgiler, bireylerin vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi beşerî bilimlerin yanı sıra matematik gibi doğa bilimlerinden de uygun içeriğin alınıp entegre edilmesi sonucu oluşturulmuş çalışma alanıdır (s.9).

NCSS'in kurulduğu 1921 yılında yönetici olarak tarihçiler söz sahibi olduğundan sosyal bilgiler tanımlarında uzun bir süre tarih biliminin etkisinin olduğu görülmektedir. Sosyal bilgilere yönelik yapılan tanımdan öte tarih konularının sosyal bilgileri oluşturan içeriğin büyük bir kısmını oluşturması ve planlı bir şekilde politik ve ideolojik fikirlerin gençliğe aktarımının sağlanmaya çalışılması bazı çevrelerce de eleştiri konusu olmuştur (Stanley, 2001). Hâlbuki sosyal bilgiler eğitimi, demokratik eğitime, eleştirel düşünmeye ve özgürlükçü kişilik gelişimine oldukça önem vermektedir. Bu bağlamda sosyal bilgilerin en önemli amacının yurttaşlıkla ilgili ihtiyaç duyulan bilgiyi ve toplumsal hayata katılımı sağlamak olduğu söylenebilir (NCSS,1994).

Sosyal bilgilerle ilgili olarak yapılan tanımlar incelendiğinde genel olarak sosyal bilgilerin bir ders veya çalışma alanı olduğunu vurgulayan tanımlar olduğu görülmektedir. Sönmez (2005) sosyal bilgileri, "toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilgiler" şeklinde tanımlar. Bu tanımda dikkat edilmesi gereken unsurlardan birisi sosyal bilgilerin bir bilim dalı olmayıp farklı sosyal bilimlerden elde edilen bilgilerle sınırlı olmasıdır. Benzer bir tanımları

Erden (tarihsiz, s. 8) yapmakta ve sosyal bilgileri “...öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda Erden sosyal bilgilerin, öğrenciyi ihtiyaç duyulan niteliklere haiz olarak sosyal hayata hazırlamaya yarayan bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Kabapınar (2012, s. 2) ise sosyal bilgileri “sosyal bilimlerin pedagojik ilkeler çerçevesinde özel bir kitle olan öğrenciler için basitleştirilmiş biçimi” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım ve diğer tanımların ortak özelliğinin sosyal bilgilerin, belirli bir amaçlar çerçevesinde sosyal bilim alanlarından içerik elde edilmesi sonucu oluşturulmuş bir ders olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal bilgilere yönelik farklı yaklaşımların içeriğinin oluşturulmasında etkili olduğu söylenebilir. Barr, Barth ve Shermis (2013) sosyal bilgilere üç farklı yaklaşımın olduğunu belirtir. Bu yaklaşımlar sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler, vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgilerdir. Bu yaklaşımlardan vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımı en eski yaklaşımlardan biridir ve toplumun sahip olduğu kültürün devamının sağlanması esastır. Bununla birlikte tercih edilen yaklaşım hangisi olursa olsun sosyal bilgilerin doğasını karakter, ahlak, değer eğitimi, vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimler, eleştirel düşünme, haklar, tarih, yansıtıcı düşünme, yeniden yapılandırıcılık, sosyal eleştiri, sosyal adalet, sosyal sorunlar gibi kavramların oluşturduğu görülmektedir (Nelson, 2001).

Sosyal bilgilerin doğası ve yapılan tanımlar genel olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgileri ifade etmek için kurulacak olan her cümle için sosyal bilgileri ifade etmek için yetersiz kalacağı söylenebilir. Günümüz dünyasında yaşanan teknolojik gelişmeler ve buna bağlı ortaya çıkan toplumsal dönüşümler sosyal bilgilerin kapsamını sürekli genişletmektedir. Sosyal bilgilerin odağında bulunan değişmez unsurlar ise bir toplumu oluşturan ve gençliğe aktarımı hususunda oldukça önemli kabul edilen bilgi ve değerlerin yanı sıra, bireyi toplumsal sistem içerisinde var edecek ve onu etkili kılacak vatandaşlık bilgisidir. Bu niteliklerin toplumun her bireyi tarafından kazanılması oldukça önemlidir ve bu bağlamda sosyal bilgiler oldukça önemli görevler üstlenmektedir. Toplumun genç bireylerine kültür aktarımının sağlanması da bu görevlerden biridir.

Kültür Aktarımı ve Sosyal Bilgiler Dersi Arasındaki İlişki

Davis (2000, s.194) eğitimi, “toplumun bilgi, değer ve inançlarının aktarımına yarayan son derece politik bir çaba” olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte her çocuk aile ortamında ilk eğitimini almaktadır. Bu ortamda çocuklara aktarımı yapılan ilk öğrenme ürünleri ise geleneksel bilgi ve davranış kalıplarından oluşmaktadır. Bu bağlamda tüm ülkeler, aile ve eğitim kurumları aracılığıyla dolaylı veya doğrudan yöntemlerle toplumun genç bireylerine kültürel miras eğitimi ile kültür aktarımını sağladığı söylenebilir.

Kültürel miras eğitimi kavramının odağında eğitim alanında kültürü oluşturan özellikle de somut ve somut olmayan kültürel mirasa dayalı aktiviteler ve materyallerin kullanımı bulunmaktadır

(Boxtel, Klein ve Snoep, 2011). Bu yolla verilecek olan bir eğitim ile öğrenciler, içinde buldukları topluma ait kültürel değerleri, geleneksel davranış kalıplarını ve geçmişten günümüze kalmış belirli bir değere haiz her türlü insan eserini sahiplenmeyi, korumayı ve sonraki nesillere taşımayı öğrenmektedir. Eğitimciler, ele aldıkları konunun özelliklerine göre gerek eğitim ortamlarında çeşitli materyaller aracılığıyla gerekse eğitim dışı ortamların ziyaret edilmesiyle öğrencilerine kültürel miras eğitimi verebilmektedir. Okul dışı ortamlar arasında en fazla müzeler, tarihi alanlar ve doğal sit alanları bulunurken okul içi ortamlarda ise tarihsel anlatımlar, yazılı ve görsel dokümanlar, kültürel nesnelere ve zenginleştirilmiş ders etkinlikleri bulunmaktadır. Tüm bu eğitimler ile öğrencilerin geçmiş ve gelecek arasında güçlü bir bağ kurmalarına, kültürel mirasa yönelik ahlaki açıdan sorumluluk hissetmelerine ve çok yönlü sosyal gelişimlerine katkı sağladığı görülmektedir (Abdelazim Ahmed, 2017). Genel olarak kültürel mirasın öğrencilerin kültürel farkındalıklarını artırmaya yönelik verilen bir eğitim olduğu söylenebilir.

Kültürel farkındalık, değer ve inançlar gibi kültürü biçimlendiren yollara ve gelişmiş bir kültürel bilince sahip olmayı ifade eder. Bu farkındalığı kazanmış olan bireyler ise içinde yaşamış oldukları kültürün kendileri üzerindeki etkisini anlarlar (Burchum, 2002). Bireyin kendi kültürel özelliklerinin farkında olması diğer kültürlerle karşılaştığında farkındalığının gelişebilmesi önünde önemli bir kolaylaştırıcı etken olarak görülmektedir (Mfa, Reddy-Linga, Kucko ve Prestwood, 2013). Bir başka ifadeyle kültürel farkındalık, bireye kendi kültürü ve diğer kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları daha kolay görmesine yardımcı olmaktadır.

Kültürel miras eğitimi ile öğrencilerin kültürel farkındalığının artırılması ulusa ait kültürel mirasın aktarımı ve korunması için oldukça önemlidir. Kültürel farkındalığın geliştirilmesi, öncelikle içinde yaşanılan toplumun bölgesel ve ulusal değerlerinin eğitim müfredatları aracılığıyla programlı olarak belirli bir zaman dilimi içerisinde verilmesini gerekli kılmaktadır. Kültürel miras eğitimi bakımından en zengin içeriğe sahip olan ve öğrencilerin kültürel farkındalığı üzerinde etkin olarak kullanılacak derslerden birinin ise sosyal bilgiler dersi olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersi kültürü oluşturan gerek somut gerekse somut olmayan kültürel miras öğeleri bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Bu dersin üstlenmiş olduğu amaçlar ve konu içeriği bakımından öğrencilerin kültürel miras farkındalığını artıracak bir ders olduğu söylenebilir. Kültürel miras eğitiminin disiplinler arası yaklaşımla etkin bir şekilde verilebilmesi (Abdelazim Ahmed, 2017) ve sosyal bilgiler dersi sahip olduğu disiplinler arası yapısı ile bu dersin kültürel miras eğitiminde oldukça önemli bir rol üstlenilebileceğini göstermektedir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılacak olan kültürel mirasa ilişkin değerlerin somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarından oluşuyor olması, bu unsurların öğrencilerde kültürel mirasa yönelik oluşturulacak olan kültürel farkındalık açısından da oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür

Türkiye’de 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yapılan güncellemelerle birlikte kültür konularına daha çok önem verildiği, bu öğelerin de özellikle de “Kültür ve Miras” öğrenme alanında toplandığı görülmektedir. Bu öğrenme alanında öğrencilerin, Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri tanınması, ulusal bilincin oluşmasını sağlayan kültürün korunması ve geliştirilmesi gerektiğini benimsemesi amaçlanmaktadır (MEB, 2005). Bu öğrenme alanında somut kültürel miras öğeleri ile birlikte somut olmayan kültürel miras öğelerine de yer verilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programını 2015 yılında önemli değişiklikler yaparak uygulamaya koymuştur. Bu programda ise kültür öğeleri “Kültürel Miras” öğrenme alanında toplanmıştır. Ancak, program tam anlamıyla olgunlaşmadan 2017 yılına gelindiğinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından “*En iyi eğitim, herkes için iyi olan eğitimidir.*” sloganı eşliğinde tüm eğitim kademelerine yönelik olarak yeni bir müfredat programı yayınlamıştır. Yenilenen programlardan biri de sosyal bilgiler öğretim programıdır. Taslak olarak hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programı, diğer programlar gibi, tüm kamuoyuna açık hale getirilmiş, böylece her kesimden görüş alınması sağlamış ve bu görüşler neticesinde gerekli değişiklikler yapılarak uygulamaya konulmuştur. Hazırlanan taslak öğretim programının da daha önceki programlar gibi toplumun sahip olduğu kültürel değerler odağında hazırlandığı söylenebilir. Bu program da ise kültür öğeleri 2005 programında olduğu gibi “Kültür ve Miras” öğrenme alanında toplanmıştır. Tüm bu gelişmeler, kültür kavramının sosyal bilgilerle olan ilişkisinin önemini de göstermektedir.

Birey ve toplum açısından varlık ve devamlılık sağlayan ölçütlere değer adı verilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007). Değerler ise insanlara kültür yoluyla aktarılmaktadır (Deveci, 2009) ve toplumu oluşturan bireylerin çoğu tarafından benimsenmektedir. Bu değerlerin fazla olması ve insanlar tarafından çokça kabul görmesi, insanları bağlayıcı etkiye sahip olması toplumun güçlü bir yapıya kavuşmasına katkı sağlar (Yeşil ve Aydın, 2007). Sosyal bilgiler dersi öğrencilere kazandırmayı amaç edindiği değerlerle, bireyin aileden sonra kültürlenme ortamı olan okul kurumuna katılmasından dolayı bireyin kültürel gelişim sağlamasına yönelik önemli görevler üstlenmektedir. Sosyal bilgilerin kültür aktarımı ve kültürel değerlere yönelik farkındalık oluşturmada üstlendiği rollerin dersin amaç, felsefe ve kazanımlarında da kendini açık bir şekilde gösterdiği görülmektedir.

Programların Felsefe ve Amaçlarında Kültür

Eğitim müfredatları, küresel ölçekte veya uygulanmakta oldukları ülkede ortaya çıkan hemen her türlü sosyal değişmeden etkilenebilmektedir. Bu değişimler ülkenin program hazırlayıcıları tarafından eğitimin temel felsefesine ve amaçlarına yansımaktadır. Türkiye’de yetiştirilmek istenen insan modeli Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir (Tutkun, 2010). Her ne kadar bu kanun geliştirilen bütün programların temelini teşkil etse de zamanın gerektirdiği niteliklere bağlı olarak programlar güncellenebilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 2005 yılında yeni bir anlayışla sosyal bilgiler müfredatını yenilemiş son güncellemeler ise 2015-2016 yıllarında yapılmıştır. 2017 yılına gelindiğinde ise sosyal bilgiler de dahil olmak üzere toplam 51 müfredatta yenileme çalışmaları

yapılmıştır. 2005 ve 2017 müfredatında yapılan yenilikler programların öncelikle felsefe ve amaçlarında kendini göstermiştir.

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın temel felsefesi ve amaçları bireyin kendini ve içinde yaşadığı dünyayı tanıma odağında hazırlanmıştır. Programın temel felsefesinde öğrencilerin sanatsal, kültürel ve edebi yönden gelişimlerinin önemine dikkat çekilmiştir. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda konuyla ilgili olarak şu ifadeler yer verilmiştir:

“Tarihi boyunca değişik medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin en gözde eserlerini hâlâ muhafaza etmekte olan bir ülke olarak bu kültürel varlıkların ancak bilgili ve yaşadığı döneme de belirli bir tarih bilinciyle bakabilen bireylerin yetişmesiyle gelecek nesillere aktarılabilceği düşüncesi gözetilmiştir. Aynı zamanda kendi çağının tanığı olarak insanın, sahip olduğu kültürün dışında farklı kültürlerin özelliklerini ve niteliklerini de öğrenmesi gerektiği, bunun hem kendi kültürümüz açısından hem de genel olarak dünya kültür tarihinin korunması açısından önem taşıdığı düşüncesi dikkate alınmıştır.”

Yukarıdaki ifadeler dikkate alındığında 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun kültürel değerlerine yönelik gerekli farkındalıkları kazanması, böylece hem kendi kültürüne hem de dünya kültürüne yönelik koruyucu bir tutum geliştirmeleri beklenmektedir. 2015 yılında yapılan güncellemeyle 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise:

“Bilgi ve teknolojideki hızlı gelişmeler toplumsal ve kültürel değişimi bölgesel olmaktan çıkarıp küresel bir boyuta taşımıştır. Bu hızlı değişim ve dönüşüm çağında, kuvvetle muhtemel olan teknolojinin artan bir hızla gelişmeye devam edeceğidir. Öğrencileri böylesine bir dünyaya hazırlamak, Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarındanıdır.”

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kültürel değişimler bilgi ve teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler ile ilişkilendirilmiş ve kültürel değişimlerin sınır tanımadan tüm toplumlarda kendini gösterdiği belirtilmiştir. Değişen dünyaya uyumlu öğrencilerin yetiştirilmesinin sosyal bilgilerin temel amaçları arasında yer aldığı vurgulanmıştır. Yukarıda yer alan bütün ifadeler göstermektedir ki hem 2005 hem de 2017 öğretim programlarında öğrencilerin milli değerlere sahip olarak yetişmeleri temel felsefe edinilmiştir. 2017 programında 2005 programına göre bu durum daha açık bir şekilde dile getirilmiştir. Programın bu felsefesinin ise 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın 4. ve 16. amaçlarına şu şekilde yansıdığı görülmektedir:

“4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,

16. Millî, manevi değerleri temel alarak ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri... amaçlanmaktadır.”

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın felsefesinin ise programın genel amaçlarına 1. ve 4. maddede şu şekilde yansımıştır:

“1. Toplumun özgür bir üyesi olarak bireysel özellikleri ile birlikte millî, manevi ve evrensel değerlerin farkına vararak erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

4. Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri... amaçlanmaktadır.”

Her iki programın bu amaçları, Türk kültürünün milli bilincin oluşmasında önemli olduğunu, öğrencilerin Türk kültürüne ait öğeleri korumasını ve geliştirmeye çalışmasını vurgulamaktadır. Ayrıca, milli ve manevi değerlerin benimsenmesi ile erdemli insan olmanın önemini kavranabileceği belirtilmektedir.

Programların Kazanımlarında Kültür

Sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde kültür konularının her sınıf düzeyinde farklı ele alındığı görülmektedir. Kazanımlarla ilgili olarak en fazla kültürel ögenin 4. Sınıfta en az ögenin ise 7. sınıfta verilmektedir. Sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarında en çok yer verilen kültürel öğelerin; bayramlar, asker uğurlama, çocuk oyunları, evlenme, giyim kuşam, Karagöz, atasözleri, halk müziği, halk oyunları, güreş, cirit, geleneksel yemekler, el sanatları, ebru gibi kültürel öğeler olduğu görülmektedir (Ünal, 2013). Türk milli kültürünün parçası olan bu kültür öğeleri, milli bilinç sahibi, gelenek ve görenekleri ile ilgili gerekli bilgiye sahip bireylerin yetiştirilmesinde sosyal bilgiler dersinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. 2015 yılında yapılan güncellemeler sonrası 2005 ve 2017 sosyal bilgiler 7. sınıf öğretim programında yer alan kültürel miras ile ilgili kazanımlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü üzere her iki programda da kültürle ilgili kazanımların üç öğrenme alanında toplandığı fakat 2005 programında yer alan kazanımların 2017 programından daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2005 yılında “Kültürel Miras” öğrenme alanında dört kazanım yer alırken 2017 programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan kazanım sayısında yarı yarıya bir azalma olduğu gözlenmektedir. Bu durum sosyal bilgiler dersine yüklenen misyonun yerine getirilmesi adına bir olumsuzluk olarak değerlendirilebilir.

Tablo 1. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Programlarında Kültürle İlgili Kazanımlar

Program	Alanı	Kazanım
2005	Kültürel Miras	Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir. Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki

		etkileşimi fark eder.
		Osmanlı Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.
		Seyahat namelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.
	Ekonomi ve Sürdürülebilirlik	Tarihten günümüze örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
	Küresel Bağlantılar	Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.
		Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
	Kültür ve Miras	Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.
2017	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.
	Küresel Bağlantılar	Türk Cumhuriyetleri ile komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi değerlendirir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler dersini, bir toplumu oluşturan insanların yaşam biçimi, ilişkileri, kültürel yapısı, o toplumun diğer toplumlar nezdinde edindiği yer ile ilgili bilgiler oluşturmaktadır (Sözer, 2008). Sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarından birinin kültür aktarımını sağlamak (Henry, 1963) olduğu düşünüldüğünde ve alan yazında yapılan çalışmalar dikkate alındığında sosyal bilgiler dersi ile kültür arasında çok yakın bir ilişki olduğu görülmektedir (Deveci, 2009). Bu ilişki sosyal bilgileri oluşturan arkeoloji, tarih, sosyoloji, din gibi temel alanları göz önüne alındığında ise daha iyi anlaşılmaktadır (NCSS, 2010). Bu alanlar, öğrencilerin sosyal hayata daha kolay uyum sağlamalarına ve içinde yaşadıkları toplumu daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktadır. Sosyal bilgiler programında da bunun yapılabilmesi için ilgili alanlardan disiplinler arası bir yaklaşımla içeriğini oluşturacak bilgiler alınmakta ve bu bilgiler birlikte yoğrularak öğrencilere sunulmaktadır.

Yapılan bu çalışmada, daha önce yapılan çalışmalarda (Sözer, 2008; Deveci, 2009; Çengelci, 2012; Ünal, 2013; Gürel ve Çetin, 2017) olduğu gibi, sosyal bilgiler eğitiminin kültürün genç kuşaklara aktarımında çok önemli roller üstlendiği görülmüştür. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler programlarının da bu bulguyu destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bununla birlikte her yeni programın bir öncekinden farklı özelliklere sahip olması doğal bir durumdur. Fakat, her yeni programın bir öncekini daha da ileriye taşıyacak özelliklere haiz olması beklenir (Gürel, 2017). Bu

bağlamda 2017 yılında ilan edilen sosyal bilgiler programının bir önceki programa göre kültürel konulara verdiği önem bakımından zayıf olduğu söylenebilir. Bu bulgu özellikle de programların felsefe ve amaçları dikkate alındığında daha net bir şekilde görülebilmektedir. Bu durum, küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin kültürel değerlere yönelik oluşturduğu yıkıcı etkileri bertaraf etmeye yönelik okulun gücünü de olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Durkheim'e göre, özellikle de tarih eğitimi ile toplumun gelenekleri çocuklara aktarılmaktadır (Giddens, 2012). İlköğretim düzeyinde ise tarih konularının öğretiminin yoğun olarak sosyal bilgiler dersi aracılığıyla yapıldığı görülmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinin topluma ait değerlerin genç kuşağa aktarımı açısından önemli bir görev üstlendiği de söylenebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi kazanımlarının düzenlenme aşamasında ders içi, ara disiplinler ve dersler arası ilişkilendirmeler yapılarak düzenlenmesi öğrencilerin somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerini daha kolay hayata geçirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir (Karakuş, 2017). Böylece okul ile gerçek hayat arasında kurulması gereken bağ, daha güçlü bir şekilde kurulacaktır.

Eğitim ortamında sadece bilişsel süreçlere dayalı eğitim öğrencilerin kültürel yeterlikleri ve farkındalıkları üzerinde olumsuz etkide bulunabilmektedir (Tomlinson-Clarke ve Clarke, 2010). Bu nedenle öğrencilere sosyal bilgiler dersi aracılığıyla kültürel deneyimler kazandırmanın onların sahip oldukları kültürel değerlere yönelik tutumlarının ve kültürel farkındalıklarının artırılmasına da olumlu etkide bulunacağı düşünülmektedir (Jones vd., 2012; Sharma vd., 2012; Tomlinson-Clarke ve Clarke, 2010; Trilokekar ve Kukar, 2011). Bu amaçla sosyal bilgiler programının kültür ile ilgili kazanımlarının özellikle de 2017 programında sayısının artırılarak daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu yönüyle 2005 programının kazanım sayısının, istenilen düzeyde olmasa bile, 2017 programından daha fazla olması, bu durumun 2005 programında kültürel değerlere yönelik öğrencilerde farkındalık oluşturulmasına daha fazla önem verildiği şeklinde yorumlanabilir.

Eğitim kurumlarında sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere verilecek olan kültürel miras eğitiminin kültürel koruma ve kimlik bilinci gibi değerlerin öğrenciler tarafından kazanılmasına veya geliştirilmesine katkı sağlayacağı da düşünülmektedir (Pooten, 2012). Böylelikle genç neslin milli ve kültürel değerleri oluşturan somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına yönelik olumlu tutum geliştirmelerine, bu değerleri benimseyip sahiplenmelerine ve kültürel farkındalıklarının artırılmasına katkıda bulunacağı söylenebilir. Araştırma kapsamında şu öneriler getirilebilir:

- Sosyal bilgiler programının 2017 yılında güncellenmesi ile birlikte somut olmayan kültürel miras öğelerine daha az yer verildiği bu nedenle de bu içeriğin daha da zenginleştirilip öğrenci katılımına dayalı etkinliklerle zenginleştirilmesi gerekmektedir.

- Sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras konularının “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yoğun olarak verilmekte, bu yoğunluğun da sınıf düzeylerine göre farklılaştığı görülmektedir.

Bu nedenle somut olmayan kültürel miras konularına bütün öğrenme alanlarında yer verilmesi ve her sınıf düzeyinde gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

- Alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde üniversiteler dahil olmak üzere milli değerlere yönelik öğrenci farkındalığının istenilen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle tüm eğitim kademelerinde milli değerlerin en önemli kısmını oluşturan somut olmayan kültürel miras konularını içeren seçmeli veya zorunlu derslerin bütün bölümlerde okutulması önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdelazim Ahmed, T. S. (2017). Assessment of students' awareness of the national heritage (Case study: The preparatory year students at the University of Hail, Saudi Arabia). *Cogent Social Sciences*, 3(1), 1–26.
- Aktan, S. & Saylan, N. (2013). Bir öğretim alanının doğuşu: ABD'de sosyal bilgilerin gelişimi (1893–1916). *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 55-78.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye'de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler)*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Balcı, A. (2015). Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Barnes, S. L. (1995). *A qualitative study of the faculty work culture in selected comprehensive high schools in the United States*. (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://lib.dr.iastate.edu/rtd>
- Barr, R., J.L. Barth & S.S. Shermis (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. (C. Dönmez, Çev, Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Billington, R., Strawbridge, S., Greensides, L., & Fitzsimons, A. (2010). “Kültür”ü Tanımlamak. *Sosyoloji (Başlangıç Okumaları) içinde*. (Edt.: A. Giddens; Çeviren: G. Altaylar). İstanbul: Say Yayınları.
- Boxtel, C. V., Klein, S., Snoep, E. (2011). *Heritage education challenges in dealing with the past*. Amsterdam: Colophon.
- Burchum, J. L. R. (2002). Cultural competence: An evolutionary perspective. *Nursing Forum*, 4(37), 5–15.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1). 219–236.
- Davis, M. E. (2000). Archaeology education and the political landscape of American schools. *Antiquity*, 74(283), 194–198.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilgiler Dergisi*, 28(8), 1–19.
- Dunn, A.W. (1916). The social studies in secondary education. (M. R., Nelson, Ed.), *The social studies in secondary education: A reprint of the seminal 1916 report with annotations and commentaries* içinde (11-68). ERIC Number: ED374072.
- Eagleton, T. (2011). *Kültür yorumları*. (Ö. Çelik, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Erden, M. (tarihsiz). Sosyal bilgiler öğretimi. Ankara: Alkım Yayınları.
- Evans, R. W. (2004). *The social studies wars: What should we teach the children?*. New York: Teachers College Press.

- Gay, G. (2014). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim: Teori, araştırma ve uygulama*. (H. Aydın, Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (Hazırlayan: Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gürel, D. & Çetin, T. (2017). An investigation of secondary school 7th grade students' awareness for intangible cultural heritage. *Journal of Education and Practice*, 27(8), 75–84.
- Gürel, D. (2017). *2017 taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme*. I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2017) Tam Metin Bildiri Kitabı, 236-246.
- Jones, S. R., Rowan-Kenyon, H. T., Ireland, S. M., Niehaus, E., & Skendall, K. C. (2012). The meaning students make as participants in short-term immersion programs. *Journal of College Student Development*, 53(2), 201–230.
- Karakuş, U. (2014). Türk atasözlerinde iklim algısı ve coğrafya. *Milli Folklor*, 102(26). 99-109.
- Karasar, N. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. (Safran, M., Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (2-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Kocatürk, U. (2007). *Atatürk'ün fikir ve düşünceleri*. (Atatürk Araştırma Merkezi). Ankara: Erek Maatbacılık.
- Kroeber, A.L. & Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A critical review of concepts and definitions*. Cambridge: The Museum.
- Massialas, B. G. (2009). The “New social studies”-Retrospect and prospect. *The Social Studies*, 100(6), 246-250.
- MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı kılavuz kitabı (4-5. sınıflar)*. Ankara. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Mfa, A. R., Reddy-Linga, S., Kucko, J., & Prestwood, L. (2013). The importance of teaching cultural awareness in design education: Evidence from interior design. *Global Journal of Human Social Science Linguistics & Education*, 12(13), 39-45.
- Morris, N. T. (1976). *A method for developing multicultural education programs: an example using Cahuilla Indian oral narratives*. Retrospective Theses and Dissertations. Paper 5692.
- NCSS (1994). Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies. Washington: National Council for the Social Studies. <https://eric.ed.gov/?id=ED378131> sayfasından erişilmiştir.
- NCSS, (2010). National Curriculum Standards for Social Studies: A Framework for Teaching, Learning, and Assessment. <http://www.socialstudies.org/> sayfasından erişilmiştir.
- Nelson, J.L. 2001. “Defining social studies”. In *Critical issues in social studies research for the 21st century*, Edited by: Stanley, W. 15–38. Greenwich, CT: Information Age Publishing.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (1–31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., Coşkun Keskin, S. & Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pooten, P. M. (2012). K+12, a seemingly inferior & anti-people program. *Northern Dispatch Nordisweekly*. <Http://www.nordis.net/?p=12952> sayfasından erişilmiştir.
- Sharma, S., El-Atwani, K., Rahatzad, J., Ware, J., Phillion, J., & Malewski, E. (2012). How disorienting experiences in informal learning contexts promote crosscultural awareness in preservice teachers: Findings from a study abroad program. *Learning Landscapes*, 5(2), 281–294.

- Smith, B. A., Palmer, J. J., & Correia, S. T. (1995). Social studies and the birth of NCSS. *Social Education*, 59(7), 393-398.) <http://www.socialstudies.org/sites/default/files/publications/se/5907/590702.html> sayfasından erişildi.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (2008). Sosyal bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri. Ş. Yaşar, (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 41–55). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Stanley, W. B. (2001). Social studies: Problems and possibilities. In *Critical issues in social studies research for the 21st century* (1-13). Greenwich: Information Age Publishing.
- Tarman, B. & Acun, İ. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi ve yeni bir sosyal bilgiler hareketi. *Journal of Social Studies Education Research*, 1(1), 1-16.
- Tezcan, M. (2015). *Gençlik, kültür ve toplum*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tomlinson-Clarke, S. M., & Clarke, D. (2010). Culturally focused community-centered service learning: An international cultural immersion experience. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 38(3), 166–175.
- Trilokekar, R. D., & Kukar, P. (2011). Disorienting experiences during study abroad: Reflections of pre-service teacher candidates. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 1141–1150.
- Turhan, M. (2010). *Kültür Değişimleri (Sosyal Psikolojik Açıdan Bir Tetkik)*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Tutkun, Ö. F. (2010). 21. yüzyılda eğitim programının felsefi boyutları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(30), 993-1016.
- Türker, M. Z. (1994). Gençlik ve millî kültür. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 289–291.
- Ulusoy, K. (2011). Türk toplum hayatında yaşatılan kahve ve kahvehane kültürü (bir sözlü kültür ve sosyal çevre eğitimi çalışması). *Milli Folklor*, 89(23), 159–169.
- Ünal, F. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan halk kültürü öğelerinin değerlendirilmesi. *Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(14), 611–644.
- Williams, R. (1993). *Kültür*. (S. Aydın, Çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65–84.
- Zürcher, J. E. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. (Y. S. Gönen, Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

There has been a lot of discussion on the purpose, scope and effectiveness of social studies course from the past to the present, but a conclusion which everyone agrees upon could not be reached. However, it is observed that this course is one of the most important courses at the primary education level in terms of transfer culture.

Purpose

In this study, the nature of social studies and the concept of culture are discussed, and it is aimed to make inferences about the role of this course in transfer of culture. For this purpose, social studies programs of 2005 and 2017 were examined in terms of philosophy, goals and learning outcomes.

Method

In this study which was carried out with qualitative descriptive design, document review was used. In this method, one different from the one inscribed and visual materials related the topic are examined by researchers (Balçı, 2015). In this study, in the light of the relevant literature, the relationship between the nature of social studies education and culture and the programs of social studies education of 2005 and 2017 were examined.

Findings and Discussion

The technological developments and social changes in today's world are constantly expanding the scope of social studies. The unchanging elements located in the center of social studies are the information and values that constitute a society and considered necessary in terms of cultural transfer, besides all these, the social studies are the knowledge of citizenship that will bring the person into the social system and make it effective. These qualities are very important and must be acquired by every person of the society, and in this context, social studies take on important tasks. The transfer of culture to the young people of the society is also one of these tasks. The social studies course has a rich content both in terms of tangible and intangible cultural heritage, and therefore it can increase students' awareness of cultural heritage.

According to reviews on the social studies curricula, the basic philosophy and objectives of the 2017 Social Studies Curriculum have been prepared in the context of self-knowledge and recognition the world in which students live. The philosophical core of the program emphasizes the importance of students' artistic, cultural and literary development. The cultural changes in the 2005 Social Studies Curriculum have been associated with rapid developments in information and technology, and it is stated that cultural changes come out in all societies. It was emphasized that educating students who are compatible with the changing world is among the main aims of social studies. All the above statements show that both in 2005 and 2017 adopt a philosophy educating students is to have national values. Furthermore, this situation was clearly expressed in the 2017 program.

Purposes of the 2005 and 2017 program emphasize that Turkish culture is important in the developing of national consciousness, and that students should protect the elements of Turkish culture and try to develop these elements. In addition, it is stated that the importance of being a virtuous person can be understood by the adoption of national and moral values. In both programs, it is seen that learning out comes related to cultural elements are gathered in three learning domains, but it's the more in 2005 program than the 2017 program. Moreover, while there were four learning out comes in the "Cultural Heritage" learning domains of the 2005 program, this number were halved learning out comes in the "Cultural Heritage" learning domains of the 2017 program. Therefore, this situation can be evaluated as a negativity for the mission of social studies course.

In this study, it is seen that there is a very close relationship between social studies education and culture as in previous studies (Sözer, 2008; Deveci, 2009; Çengelci, 2012; Ünal, 2013; Gürel ve Çetin, 2017). It can be said that 2005 and 2017 programs support this situation. In addition, intrinsically, each new program must have different characteristics than the previous one and each new program is expected to have features that advanced the previous program. In this context, it is seen that the social studies program announced in 2017 is weak in terms of place emphasis on cultural issues according to the 2005 program. This situation can be said that will negatively affect the power of the school in order to eliminate the destructive effects of globalization and information technologies on cultural values. Moreover, only educational processes based on cognitive processes can have a negative impact on students' cultural competences and awareness (Tomlinson-Clarke ve Clarke, 2010). Therefore, it is thought that gaining cultural experiences through the social studies course will have a positive effect on their attitudes towards cultural values and increasing their cultural awareness (Jones vd., 2012; Sharma vd., 2012; Tomlinson-Clarke ve Clarke, 2010; Trilokekar ve Kukar, 2011). It is also thought that the cultural heritage education which will be given to the students within the scope of the social studies course in educational institutions will contribute to the acquisition or development of the values such as cultural protection and identity awareness (Pooten, 2012). In this way,

can be said that the young generation will develop positive attitudes towards the tangible and intangible cultural heritage elements that constitute national and cultural values and contribute to their cultural awareness.